

Проф. г-р на ик. н. Димитър М. Иванов

ИКОНОМИЧЕСКО МИСЛЕНЕ, ПРАКТИКА И ИКОНОМИЧЕСКА ПОЛИТИКА В ЕРАТА НА ГЛОБАЛИЗАЦИЯТА

ИКОНОМИЧЕСКИТЕ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА НА ЕВРОПА

Д а ви припомним, драги читатели на в. „Застраховател прес“, че на 31 октомври 2006 година в самото навечерие на 1 ноември - Всенародния ден на народните будители, в прељепената от студенти, преподаватели и гости зала № 1 („Проф. Димитър Бърв“) на СА „Д. А. Ценов“ - вр. Свищов, се състоя тържествена церемония по официалното връчване на диплома за почетното звание „Доктор хонорис кауза“ на проф. г-р ик. н. Димитър Иванов, учен с изключително отношение към националната ни икономика и българското образование. Неговата многогранна дейност и богата биография представи ректорът на академията доц. г-р Нено Павлов, отбелязвайки

значимия факт, че проф. г-р Димитър М. Иванов е възпитаник на Свищовското висше училище. И го характеризира с думите: „Той е високо квалифициран, международно признат и блестящо доказал се специалист в международния бизнес и икономическата наука. Проф. г-р Д. Иванов е икономически съветник на президента на Р България Георги Първанов, координатор на Международния икономически съвет при Президентството.

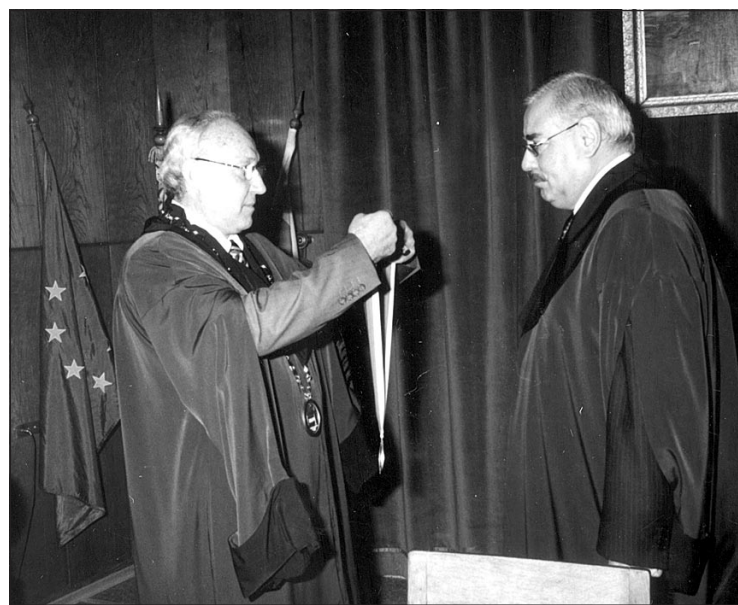
След церемонията проф. г-р Д. Иванов изнесе своята академична лекция, която предизвика огромен интерес у присъстващите. Предлагаем пълния ѝ текст в два последователни броя на в. „Застраховател прес“.

Моята задача днес е да се постарая да направя една своеобразна аргументация на тази особена чест, която ми гласувате. Реших да говоря по темата за икономическото мислене в практиката и в изработването на икономическата политика по няколко съображения. Преди всичко това е едно естествено продължение на моята предишна беседа пред вас за духа на Стопанската академия. Второ, реформите в Централна и Източна Европа се намират на кръстопътя на една историческа оценка - оценката на Европа и оценката на техните собствени народи. Примерът с може би най-добре оцененият от експертите преход - унгарския, за съжаление не е единственият. Принципноста на икономическото мислене като че ли остава единственят безкомпромисен критерий, подпомагащ историческата оценка за успеха или неуспеха на един или друг модел на прехода. И третата причина е, че тази година световната икономическа мисъл чества един особен празник - 70 години от излизането на Общата теория на заетостта, лихвеният процент и парите на Кейнс, книга, която сложи своя отпечатък върху икономическото мислене и наука. От началото ѝ, в която Кейнс определя икономическата теория „като една техника на мислене“, заемам част от заглавие на словото си. Заглавието, донякъде подвеждащо. То покрива различни теми, много от които няма да засегна днес. Преди всичко ще говоря за необходимото икономическо мислене на тези, които са ангажирани в изработването на стопански решения.

„Идеите на икономистите и политическите философи, едновременно когато са прави и когато са грешни, са много по-силни, отколкото най-общо се възприема. Всъщност вземат се управлява от тях“ - John Maynard Keynes^[1]. Когато Кейнс пише тези думи, той не е предвиждал, колко надалече ще стигнат границите на икономическата наука и практика; нямал е идея, че днес икономистите ще оперират задължително на фронта на световната икономика и пазари. Днес икономическата наука завладява все повече и повече нови територии във всички сфери на живота - финанси, право, политика, история, социология, обкръжаваща среда, енергия, здравеопазване, спорт и др. Считаният за баща на икономиката като интердисциплинарно движение Kenneth Boulding подчертава в началото на 90-те години: „Икономиката влиза в ера на още по-силно взаимодействие между науките“^[2]. Това всепроникаващо влияние на икономическата наука се подхранва и рефлектира

от бързото развитие на глобалната икономическа интеграция. Скоростта на глобалните икономически промени е невероятна и всички ефекти от това очко дълго няма да са известни. Няколко важни извода се налагат да бъдат взети предвид:

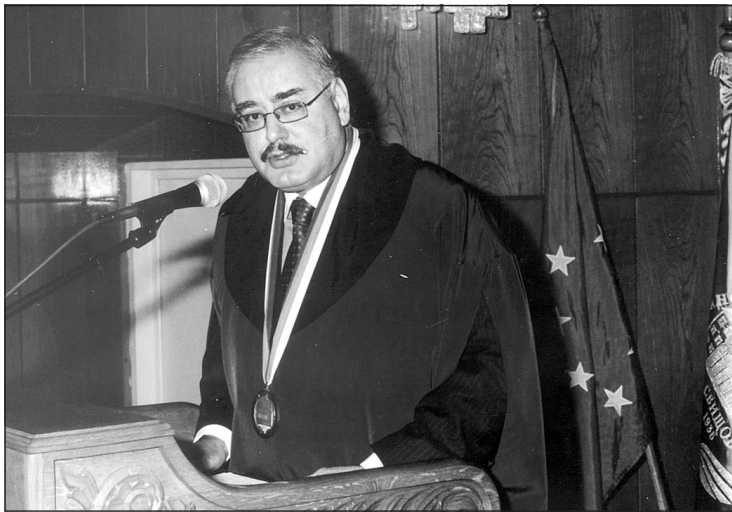
- Глобализацията до голяма степен е тласкана от икономически фактори;
- Националните политически избори са ключова детерминанта на силата и скоростта на международната икономическа интеграция;
- Основен пряк фактор, подпомагащ глобалната икономическа интеграция, са новите технологии, които редуцират транспортните и комуникационните разходи;
- Социалните размествания и даже социалната съпротива са фактори, които съпровождат отварянето на националните икономики;
- Според принципа на сравнителните конкурентни предимства експанзията на международните търговски възможности променя структурата и космичната от продукти, която всяка страна произвежда, както и относителната възвръщаемост на вложения капитал и работна сила. Тази резултираща промяна в структурата на производството налага нови разходи върху бизнеса;
- Производствените процеси стават в безпрецедентна степен географски фрагментирани. Само един пример, американският производител на чипове AMD реализира своя производствен цикъл на територията на 2 американски щата и 7 страни, преди да премине към продажба^[3].

Независимо от глобализацията на световната икономика и наличните на нови характеристики в нея, теоретичната рамка на гръбнака на икономическото мислене не се изменило съществено. По този повод Milton Friedman заяви през 1986 г.: „Това, което прави икономическата наука толкова привлекателна, е, че нейните фундаментални принципи са толкова прости и ясни, че те могат да бъдат написани на една страница, така че всеки да може да ги разбере, и върху това много малко да го могат действително“^[4]. Това мнение на Friedman е толкова богато на мисли. В действителност принципите на икономическата наука са толкова ясни, че те могат да се изброят: Предлагане и търсене. Разходи на възможностите. Конкурентно предимство. Загуба и печалба. Конкуренция. Разделение на труда. Ценово равновесие. Дисперсия на знанието и т.н.

И в същото време, въпреки привидната простота на тези принципи, можем с достатъчна степен на определеност да кажем, че към края на XX век макроикономиката се развива в две големи, отличаващи се направления, които оформят рамката на икономическото мислене днес. Те могат да бъдат наречени „макроикономика на перверността“ и „макроикономика на перфектността“^[5]. „Перверността“ характеризира тези теории, при които пазарните „фалове“ във формата на безработица, ценова инфлация, непълнота на пазара, асиметрична информация и др. са влетени в самата рамка на анализа. Tobin и

Joseph Stiglitz са едни от основните съответните пазарни сили или фактори нямат преки или незабавни ефекти върху даден макроикономически агрегат. Позицията на Chicago school, изразена от Rudi Dornbusch, е, че „пазарите решават проблемите по-добре от бюрократите. Отговорът към почти всеки един проблем, колкото и комплексен да е - е вярвай на пазара. „Да,“ признава Dornbusch, отговорите от типа „вярвай на пазара“ са малко груби, могат да бъдат и неточни, но кой би спорил, че бюрократите са постигнали с тяхната намеса по-добри резултати“^[7]? Вярата, че комплексни проблеми могат да бъдат оставени на пазарните сили, не означава политика на laissez-faire.

Пазарите се нуждаят от сериозна поддръжка. Както Dornbusch подчертава, „свободният пазар следва да бъде грижливо и прецизно допълван“^[8] от правителството, което може да коригира някои пазарни грешки. Намирането на баланс между пазарните сили и социалната кохезия е в основата на всяка икономическа политика. Но когато се стигне до детайлите, решението не са лесни. Както виждаме от практиката на успешните икономисти, ако трябва да избираме между социално-пазарната европейска политика и американския модел на разряване на социалната банница - намирането на добрите отговори не е светкавично. Живеем в ерата на пазара. Триумфът на пазарната икономическа философия и мислене, изразен и чрез еволюцията на неокласическата икономика, независимо от силните критични продължава. В този смисъл икономическият тип мислене има най-малко едно важно ограничение, ограничение, свързано с връзката между икономическата теория и пазарната система. Икономическата теория в своята същност е защита на пазарната система, колкото и някои икономисти да оспорват това. Добрият механизъм може да намери проблема на колата ви, защото знае как колата функционира, когато няма никакви проблеми. Много хора намират икономическите проблеми за странни и трудни за решаване, защото те нямат никаква сравнителна мярка за това как една икономическа система функционира, когато няма никакви проблеми. Те са като механизми, познати единствено лошороботещите двигатели. Как на практика икономическото мислене и философия бива прилагано у нас?

Joseph Stiglitz са едни от основните съответните пазарни сили или фактори нямат преки или незабавни ефекти върху даден макроикономически агрегат. Позицията на Chicago school, изразена от Rudi Dornbusch, е, че „пазарите решават проблемите по-добре от бюрократите. Отговорът към почти всеки един проблем, колкото и комплексен да е - е вярвай на пазара. „Да,“ признава Dornbusch, отговорите от типа „вярвай на пазара“ са малко груби, могат да бъдат и неточни, но кой би спорил, че бюрократите са постигнали с тяхната намеса по-добри резултати“^[7]? Вярата, че комплексни проблеми могат да бъдат оставени на пазарните сили, не означава политика на laissez-faire.

Има ли пазарната икономика свои саморегулиращи тенденции? Кейнес отговори на този въпрос с не; Hayek с да. Mises и Friedman въведоха в дебата политически категории и също не се съгласиха с Кейнес. Tobin, Krugman и Stiglitz са с днес на кейнсиански позиции. Работата на икономиста е да идентифицира пазарните процеси

Г олемият икономически дебат, който ще окупира мнението на икономисти и политици, ще бъде този за Европа и за България такава, каквато искаме тя да бъде и за нас, и за Европа. Това ще е изключително важен, професионален дебат. Още повече, че Европа не представлява края на икономическите ни реформи; обратно, тя е една от най-важните причини България да се реформира и модернизира още по-бързо. Като нов член на ЕС България е изправена пред няколко основни предизвикателства:

Първо - предизвикателствата, идващи от самата същност на ЕС. Желанието ни и гордостта ни, че

даже когато или специално когато съответните пазарни сили или фактори нямат преки или незабавни ефекти върху даден макроикономически агрегат. Позицията на Chicago school, изразена от Rudi Dornbusch, е, че „пазарите решават проблемите по-добре от бюрократите. Отговорът към почти всеки един проблем, колкото и комплексен да е - е вярвай на пазара. „Да,“ признава Dornbusch, отговорите от типа „вярвай на пазара“ са малко груби, могат да бъдат и неточни, но кой би спорил, че бюрократите са постигнали с тяхната намеса по-добри резултати“^[7]? Вярата, че комплексни проблеми могат да бъдат оставени на пазарните сили, не означава политика на laissez-faire.

АКЦЕНТИ ВЪРХУ ИКОНОМИЧЕСКАТА НИ ПОЛИТИКА

Ясно е, че на България като член ѝ предстои да избърви всички наложителни стъпки, стоящи пред реформирането на ЕС.

България трябва да реформира своята образователна система, за да може да даде най-доброто и конкурентно образование. Нашите ВУЗ-ве трябва да се включат в създаването на мрежа европейски университети. Без съмнение университетите ни имат нужда да радикално повече средства. Редица от тях се нуждаят и от регрупиране с цел постигането на международни критерии и кредит на доверие. ВУЗ-те ни имат нужда от реална самостоятелност в управлението, за да могат да се модернизират, да се адаптират по-ефективно към европейската среда, да намерят и повече средства за финансиране. ЕС има за цел до 2010 г. дълъг на изследователско-развойната дейност да надмине 3% от БВП. Засега даже в ЕС инвестицията в „човешки капитал“ са неадекватни за една икономика на знанието. За 2005 г. годишните разходи на студент в САЩ са 17,890 евро, докато в страните от еврозоната те са 7,402 евро на студент^[12].

България трябва да защити своя сектор на публичните услуги, който ще бъде силно експозиран на конкуренция от цяла Европа след директивата Болкенщайн. Този сектор е интегрална част от качеството на живота у нас. Но не бива да забравяме, че основната мисия на тези услуги е да бъдат публични. Реформите тук значително закъсняват.

България трябва чак после да увеличи конкурентоспособността на произвежданиите стоки и услуги, тъй като в

сме приети за членове на ЕС, не бива да ни пречи да видим слабостите на Европа.

Виждаме една Европа, която се разширява - преди да реформира своите институции и бюджет. От икономическа гледна точка всяко по-нататъшно разширяване става неработещо, без да е налице преди това реформа на функциите и ролята на европейските институции, на първо място на ЕК, както и на принципите на европейския бюджет. В икономико-политически аспект, ако погледнем на страните-членки на ЕС от Източна Европа, ще видим тревожна картина на нарастващо социално-икономическо недоволство (не само Унгария), намаляваща конкурентоспособност, за дълбока конкуренция на макроикономически дисбаланси. Това дава негативно отражение на outsourcing, към Китай като основен търговски доставчик и партньор. За обективните анализатори европейците започват да гледат повече на Изток, отколкото на Запад. За 2005 г. експортът на стоки за САЩ е на стойност 185 милиарда евро, докато към Азия общият обем е за 244 милиарда евро, един ръст с над 18% в сравнение с периода 2002-2005^[9]. По отношение на вноса промяната е още по-съществена. В 2001 г. покупките на еврозоната от Китай само са на стойност 57 милиарда евро, на половината на тези от САЩ. В 2005 г. Китай продаде на страните от еврозоната стоки на над 118 милиарда евро, почти достигайки обема

пък от близо 3 години. Ако погледнете схемата на механизма за вземане на основни икономически решения в ЕС - ясно ще се види, че се изисква мнението на над 30 институции или органи на европейската администрация.

Виждаме една Европа, която, независимо че е наричана „икономическата крепост Европа“ - не може да се справи с агресивната конкуренция на другите икономически и търговски блокове, както и да овладее процесите на глобализация. С други думи - стратегически да насочва европейските икономички да се позиционират географски в територии, където техните сравнителни предимства са най-силни.

Основното е увеличаването на производителността на труда. Тя е в основата на конкурентоспособността. На европейския пазар на стоки със средно качество нашата конкурентоспособност е слаба поради ниската производителност у нас, главно в материалоемкостта и енергоемкостта на продуктите ни. На пазара на продукти от висшите технологии шансите ни е още по-малък. Едно от основните решения в тази област е в по-нататъшното стимулиране на създаването на малки и средни предприятия. Има неоползван икономически и финансови инструменти. Можем да насочим фискалната политика така, че тя да фаворизира формирането на национална акционерска база, което ще даде възможност за сектора на малките и средните предприятия да ползва необходимите фондове. Важно условие за „отключване“ на бизнес-потенциала е и радикалното подобряване на предприемаческата бизнес среда, премахваща всички пречки и реализираща европейските стандарти.

Основното е увеличаването на производителността на труда. Тя е в основата на конкурентоспособността. На европейския пазар на стоки със средно качество нашата конкурентоспособност е слаба поради ниската производителност у нас, главно в материалоемкостта и енергоемкостта на продуктите ни. На пазара на продукти от висшите технологии шансите ни е още по-малък. Едно от основните решения в тази област е в по-нататъшното стимулиране на създаването на малки и средни предприятия. Има неоползван икономически и финансови инструменти. Можем да насочим фискалната политика така, че тя да фаворизира формирането на национална акционерска база, което ще даде възможност за сектора на малките и средните предприятия да ползва необходимите фондове. Важно условие за „отключване“ на бизнес-потенциала е и радикалното подобряване на предприемаческата бизнес среда, премахваща всички пречки и реализираща европейските стандарти.

Финансовата ни политика следва да се превърне в един от главните лостове за растеж. Данчната ни система продължава да бъде социално и икономически несправедлива, нехоорвертна и услужлива. Преразпределянето през бюджета продължава да бъде високо - почти 6 пункта над средното за страните от ЕС. Така че, независимо

от силното намаляване на корпоративния данък, като цяло все още не сме парирали ефекта на европейската фискална конкуренция, който не може да бъде игнориран.

Съотношението между различния тип данъци е твърде изкривено в полза на косвените данъци, което не работи за ефективността на системата. В тази сфера сме в плен на триъълника: неефективност - несправедливост - прекалена комплексност. Целта на данчната решата конкурентоспособност е слаба поради ниската производителност у нас, главно в материалоемкостта и енергоемкостта на продуктите ни. На пазара на продукти от висшите технологии шансите ни е още по-малък. Едно от основните решения в тази област е в по-нататъшното стимулиране на създаването на малки и средни предприятия. Има неоползван икономически и финансови инструменти. Можем да насочим фискалната политика така, че тя да фаворизира формирането на национална акционерска база, което ще даде възможност за сектора на малките и средните предприятия да ползва необходимите фондове. Важно условие за „отключване“ на бизнес-потенциала е и радикалното подобряване на предприемаческата бизнес среда, премахваща всички пречки и реализираща европейските стандарти.

Основното е увеличаването на производителността на труда. Тя е в основата на конкурентоспособността. На европейския пазар на стоки със средно качество нашата конкурентоспособност е слаба поради ниската производителност у нас, главно в материалоемкостта и енергоемкостта на продуктите ни. На пазара на продукти от висшите технологии шансите ни е още по-малък. Едно от основните решения в тази област е в по-нататъшното стимулиране на създаването на малки и средни предприятия. Има неоползван икономически и финансови инструменти. Можем да насочим фискалната политика така, че тя да фаворизира формирането на национална акционерска база, което ще даде възможност за сектора на малките и средните предприятия да ползва необходимите фондове. Важно условие за „отключване“ на бизнес-потенциала е и радикалното подобряване на предприемаческата бизнес среда, премахваща всички пречки и реализираща европейските стандарти.

Основното е увеличаването на производителността на труда. Тя е в основата на конкурентоспособността. На европейския пазар на стоки със средно качество нашата конкурентоспособност е слаба поради ниската производителност у нас, главно в материалоемкостта и енергоемкостта на продуктите ни. На пазара на продукти от висшите технологии шансите ни е още по-малък. Едно от основните решения в тази област е в по-нататъшното стимулиране на създаването на малки и средни предприятия. Има неоползван икономически и финансови инструменти. Можем да насочим фискалната политика така, че тя да фаворизира формирането на национална акционерска база, което ще даде възможност за сектора на малките и средните предприятия да ползва необходимите фондове. Важно условие за „отключване“ на бизнес-потенциала е и радикалното подобряване на предприемаческата бизнес среда, премахваща всички пречки и реализираща европейските стандарти.

Основното е увеличаването на производителността на труда. Тя е в основата на конкурентоспособността. На европейския пазар на стоки със средно качество нашата конкурентоспособност е слаба поради ниската производителност у нас, главно в материалоемкостта и енергоемкостта на продуктите ни. На пазара на продукти от висшите технологии шансите ни е още по-малък. Едно от основните решения в тази област е в по-нататъшното стимулиране на създаването на малки и средни предприятия. Има неоползван икономически и финансови инструменти. Можем да насочим фискалната политика така, че тя да фаворизира формирането на национална акционерска база, което ще даде възможност за сектора на малките и средните предприятия да ползва необходимите фондове. Важно условие за „отключване“ на бизнес-потенциала е и радикалното подобряване на предприемаческата бизнес среда, премахваща всички пречки и реализираща европейските стандарти.

Основното е увеличаването на производителността на труда. Тя е в основата на конкурентоспособността. На европейския пазар на стоки със средно качество нашата конкурентоспособност е слаба поради ниската производителност у нас, главно в материалоемкостта и енергоемкостта на продуктите ни. На пазара на продукти от висшите технологии шансите ни е още по-малък. Едно от основните решения в тази област е в по-нататъшното стимулиране на създаването на малки и средни предприятия. Има неоползван икономически и финансови инструменти. Можем да насочим фискалната политика така, че тя да фаворизира формирането на национална акционерска база, което ще даде възможност за сектора на малките и средните предприятия да ползва необходимите фондове. Важно условие за „отключване“ на бизнес-потенциала е и радикалното подобряване на предприемаческата бизнес среда, премахваща всички пречки и реализираща европейските стандарти.

на САЩ, който бе 120 милиарда. От края на 2005 г. досега обемът на вноса от Китай надмина този от САЩ^[10].

Продължава да е разочароващо растежът на производителността в

ЕС и особено в еврозоната. Измерена на основата на реалния БВП на изработен час, производителността на труда на страните от еврозоната спадна от средногодишен ръст 2.1% за периода 1990-1995 г. на под 1.2% за периода 1996-2005 г. За същия период производителността на труда в САЩ, надминаваща с над 27% европейската, нарасна от 1.3% средногодишно на над 2.2%. Разнището на заетост в еврозоната остава под международните стандарти

ЕС и особено в еврозоната. Измерена на основата на реалния БВП на изработен час, производителността на труда на страните от еврозоната спадна от средногодишен ръст 2.1% за периода 1990-1995 г. на под 1.2% за периода 1996-2005 г. За същия период производителността на труда в САЩ, надминаваща с над 27% европейската, нарасна от 1.3% средногодишно на над 2.2%. Разнището на заетост в еврозоната остава под международните стандарти

ЕС и особено в еврозоната. Измерена на основата на реалния БВП на изработен час, производителността на труда на страните от еврозоната спадна от средногодишен ръст 2.1% за периода 1990-1995 г. на под 1.2% за периода 1996-2005 г. За същия период производителността на труда в САЩ, надминаваща с над 27% европейската, нарасна от 1.3% средногодишно на над 2.2%. Разнището на заетост в еврозоната остава под международните стандарти

ЕС и особено в еврозоната. Измерена на основата на реалния БВП на изработен час, производителността на труда на страните от еврозоната спадна от средногодишен ръст 2.1% за периода 1990-1995 г. на под 1.2% за периода 1996-2005 г. За същия период производителността на труда в САЩ, надминаваща с над 27% европейската, нарасна от 1.3% средногодишно на над 2.2%. Разнището на заетост в еврозоната остава под международните стандарти

ЕС и особено в еврозоната. Измерена на основата на реалния БВП на изработен час, производителността на труда на страните от еврозоната спадна от средногодишен ръст 2.1% за периода 1990-1995 г. на под 1.2% за периода 1996-2005 г. За същия период производителността на труда в САЩ, надминаваща с над 27% европейската, нарасна от 1.3% средногодишно на над 2.2%. Разнището на заетост в еврозоната остава под международните стандарти

(63.5% в еврозоната-при 71.5% в САЩ за 2005), а безработицата е доста по-висока (8.6% в сравнение с 5.1% в САЩ за 2005^[11]). По брой на годишно изработени часове еврозоната също изостава от САЩ (1600 часа срещу 1804 в САЩ). Забавянето на производителността на труда в еврозоната, респ. в ЕС, се превръща в огромно предизвикателство за цялостната икономическа политика и развитие на съюза.

Преди дни Съветът за икономически анализ при кабинета на френския премиер Доминик дьо Вилпен излезе с изключително важен доклад, озаглавен „Икономическа политика и растеж в Европа“. Ще обърнем внимание на заключението на доклада: „Ситуацията в ЕС е застрашаваща. Неспособността на ЕС да оживи икономиката отблъсква инвестициите от континента; упоритата ниска заетост и анемичен растеж подпомагат социалната политика и комбинацията от агонизиращи икономически проблеми, лишо управляемо разширяване и манифестиращо изтощение от бюрократични процедури заплашват да взривят общността.“

Друга важна сфера на общата икономическа политика на ЕС, която не може да не бъде засегната, е сферата на икономическата имиграция и нейният контрол. Европа е сериозно алармирана от огромните потоци имигранти. Те нямат нищо

общо с правото на движение на човешкия капитал. Заради съществуването на ЕС (най-вече събирането в общността на икономисти с тотална различна зрелост и пазарна ориентация), днес той е изправен пред необходимостта да изработи регулативна рамка на потоците икономически имиграция. Да фиксира минимум временни „тавани“ за новите членки на съюза във функцията на реалния капацитет за прием на емигранти на всяка една от основните страни-членки, както и да работи за постепено изравняване на стандарта на живот вътре в общността. Проблемът с имиграцията става политически, но най-вече е икономически. Това е цената, която политиките на ЕС плащат за липсата на достатъчно икономическо мислене при извършеното разширяване.

Енергийната политика на ЕС, респективно на България, е в сърцето на двете най-големи предизвикателства на XXI век: протекционизъм и енергийна безопасност. За разлика от енергийните ресурси и изправянето на света пред така наречената опасност от „ресурсните войни“. Сама страна от ЕС трудно може да се справи с тези проблеми. Започващите преговори между Европа и Русия за съвместен договор ще бъдат съвсем важни.

Европа е исторически проект, който ще се оценява в дългосрочен аспект. От икономико-политическа гледна точка ще преживеем времена на съмнения, на трудности и колебания пред неясното бъдеще. Преди десетилетия един от бащите на европейската интеграция Jean Monnet завършва своите Mémoires така: „Никои не може да каже днес каква ще бъде формата, която ще има Европа, в която ще живеем утре, тъй като програмата, която ще се роди от промяната, е непредвидима“^[16].

„Има само една разлика между лошата и добрия икономист: лошият икономист се задоволява само с видимите последици от нещата; добрият икономист взема под внимание едновременно последиците, които могат да бъдат видени, както и тези, които не се виждат, но трябва да бъдат предвидени.“ Тази мисъл, казана преди повече от 160 години от Frederic Bastiat^[17], е валидна и за анализа и състоянието на нашата икономическа политика.

У нас сега има редица икономически проблеми теми - табута, чието дискусииране се смята за не bon ton и с което фактически не само се лимитира, но си и ограбва пример, процесът на застаряване на работещото население в Европа не само ще увеличи разходите, свързани с публичните финанси, но

и ще натисне надолу потенциалния темп на растеж на европейската икономика. По данни на самата ЕК влиянието на застаряването ще редуцира ръст на производството в ЕС към 2035-2040 г. почти наполовина от сегашния темп от 2% - 2.25% до около 1.25%^[15].

Европа е исторически проект, който ще се оценява в дългосрочен аспект. От икономико-политическа гледна точка ще преживеем времена на съмнения, на трудности и колебания пред неясното бъдеще. Преди десетилетия един от бащите на европейската интеграция Jean Monnet завършва своите Mémoires така: „Никои не може да каже днес каква ще бъде формата, която ще има Европа, в която ще живеем утре, тъй като програмата, която ще се роди от промяната, е непредвидима“^[16].

„Има само една разлика между лошата и добрия икономист: лошият икономист се задоволява само с видимите последици от нещата; добрият икономист взема под внимание едновременно последиците, които могат да бъдат видени, както и тези, които не се виждат, но трябва да бъдат предвидени.“ Тази мисъл, казана преди повече от 160 години от Frederic Bastiat^[17], е валидна и за анализа и състоянието на нашата икономическа политика.

У нас сега има редица икономически проблеми теми - табута, чието дискусииране се смята за не bon ton и с което фактически не само се лимитира, но си и ограбва пример, процесът на застаряване на работещото население в Европа не само ще увеличи разходите, свързани с публичните финанси, но

и ще натисне надолу потенциалния темп на растеж на европейската икономика. По данни на самата ЕК влиянието на застаряването ще редуцира ръст на производството в ЕС към 2035-2040 г. почти наполовина от сегашния темп от 2% - 2.25% до около 1.25%^[15].

Европа е исторически проект, който ще се оценява в дългосрочен аспект. От икономико-политическа гледна точка ще преживеем времена на съмнения, на трудности и колебания пред неясното бъдеще. Преди десетилетия един от бащите на европейската интеграция Jean Monnet завършва своите Mémoires така: „Никои не може да каже днес каква ще бъде формата, която ще има Европа, в която ще живеем утре, тъй като програмата, която ще се роди от промяната, е непредвидима“^[16].